

Отримано: 26 травня 2019 року

Прорецензовано: 31 травня 2019 року

Прийнято до друку: 6 червня 2019 року

e-mail: irinachern@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-43-45

Чернишова І. В. Негативна оцінка в реченнях з локальними маркерами «свого» простору в англійському тексті Біблії: лексико-семантичний, синтаксичний та комунікативно-прагматичний аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 43–45.

УДК 811.111:003.12:243

Чернишова Ірина Вікторівна,*кандидат наук, старший викладач, Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

НЕГАТИВНА ОЦІНКА В РЕЧЕННЯХ З ЛОКАЛЬНИМИ МАРКЕРАМИ «СВОГО» ПРОСТОРУ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТЕКСТІ БІБЛІЇ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ, СИНТАКСИЧНИЙ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ

У статті розглядаються лексико-семантичний, синтаксичний та комунікативно-прагматичний аспекти речень негативної оцінки з локальними маркерами «свого» простору, у зв'язку з чим важливим постає поняття «свого/чужого» простору. У фокусі нашої уваги знаходяться локальні дейктичні маркери на позначення «свого» простору, що займають центральне положення у функціонально-семантичному полі дейксису, а саме **here, this/these**. Аналіз досліджуваного явища в англійському тексті Біблії виявив домінування співвіднесеності «свого» простору з негативно оціненою особою, зокрема з третьою особою, складних речень та репрезентативних мовленнєвих актів, якими адресант стверджує про несприятливість місця, співвіднесеність «свого» простору з негативно оціненою подією, поняттям, станом справ або з негативно оціненою особою. Метою мовця є висловлення негативного ставлення до об'єкта оцінки та переконання адресата змінити своє ставлення до певних осіб або речей.

Ключові слова: «свій» простір, локальний дейксис, негативна оцінка, ономаціологічна ознака, мовленнєвий акт.

Iryna Chernyshova,*Ph. D. in Germanic Languages, Associate Professor,
Horlivka Institute for Foreign Languages SHEE "Donbass State Pedagogical University"*

NEGATIVE EVALUATION IN THE SENTENCES WITH THE SPATIAL MARKERS OF "ONE'S OWN" SPACE IN THE ENGLISH BIBLE TEXT: LEXICO-SEMANTIC, SYNTACTIC AND COMMUNICATIVE-PRAGMATIC APPROACHES

The research sets out to investigate spatial deixis in the English Bible text. Special attention is given to "one's own" space manifested by the pronouns **this/these** and the adverb **here**. We focus on lexico-semantic, syntactic and communicative-pragmatic peculiarities of evaluative sentences with the spatial deictic markers outlining the boundaries of "one's own" space.

The analysis of the semantic features of this phenomenon leads to the conclusion that for the speaker the most important is the correlation of "one's own" space with a negative person, third person in particular, and with a negative event, concept or state of affairs. In such a way "one's own" space is evaluated indirectly through its connection with negatively evaluated people or concepts that have direct evaluation.

Composite sentences and complex sentences with objective clauses and adverbial clauses of cause prevail in the text. The speaker wants to provide additional information about the object of negative evaluation and explain its causes.

The communicative-pragmatic analysis of sentences used to verbalize negative evaluation of "one's own" space displays the dominant use of representative speech acts. The purpose of the speaker is to express negative position to the object of evaluation and to persuade the addressee to change his attitude towards certain people or things.

The quantitative analysis proves that spatial markers of "one's own" space in the English Bible text are more likely to acquire negative evaluation (63,6%).

Key words: "one's own/alien" space, spatial deixis, negative evaluation, speech act.

У статті досліджуються речення з маркерами локального дейксису на позначення «свого» простору, в яких виявляється негативна оцінка. У фокусі нашого дослідження знаходяться дейктичні маркери, які займають центральне місце у функціонально-семантичному полі локального дейксису, а саме вказівні займенники **this/these** та прислівник місця **here**, що вказують на близький предмет/предмети, тобто є локальними маркерами «свого» простору.

Метою дослідження є виявлення лексико-семантичних, синтаксичних і комунікативно-прагматичних особливостей негативно оцінених речень з локальними маркерами «свого» простору в англійському тексті Біблії, у зв'язку з чим убачається доцільним розв'язання таких завдань: аналіз категорій «свого/чужого», дейксису та оцінки та дослідження негативної оцінки в реченнях з локальними маркерами «свого» простору в лексико-семантичному, синтаксичному та комунікативно-прагматичному аспектах.

Дейксис – це категорія, за допомогою якої здійснюється вказівка на учасників акту комунікації, її місце та час. Дейктичні засоби визначають координати комунікативного акту, у ролі яких виступають мовець та слухач («я»/«ми», «ти»/«ви»), місце здійснення комунікації («тут») та її час («зараз»), також імпліцитно здійснюється вказівка на особу або осіб, що не беруть участі в акті комунікації («він», «вона»/«вони»), місце, яке не є місцем комунікації («там»), та час, що не є часом здійснення комунікації («тоді»). В. В. Бурлакова [4], Г. А. Уфимцева [7] та ін. виділяють три основні типи дейксису: персональний (особовий), локальний (просторовий) та темпоральний (часовий). «Свій» простір, що актуалізує близькість до мовця, вербалізується за допомогою особових займенників першої та другої особи **I, we, you** й відповідних присвійних займенників першої та другої осіб, прислівника місця **here**, вказівних займенників **this/these** і прислівника часу **now**. На протилежності «своєму», «чужий» простір, який маніфестує віддаленість від мовця, виражається за допомогою особових займенників третьої особи **he, she, they** та відповідних присвійних займенників третьої особи, прислівника місця **there**, вказівних займенників **that/those** і прислівника часу **then**. Матеріалом дослідження слугують речення з локальними дейктичними маркерами «свого» простору **here, this/these**.

Оцінка розглядається нами як мовна категорія, яка відображає суспільно-особисте уявлення про добро і зло, про цінність, корисність об'єктів, предметів або явищ та відображає позитивне або негативне ставлення суб'єкта оцінки до її об'єкта. Відповідно до цього, головними елементами оцінної структури постають суб'єкт оцінки, її об'єкт і характер [1; 3; 5].

Проблема оцінки дійсних маркерів щільно пов'язана з категорією «свого/чужого». На думку багатьох учених, протиставлення «свого» і «чужого» світів має множину інтерпретацій та реалізується в таких опозиціях, як: «ми/вони», «я/ти», «позитивний/негативний», «близький/далекий», що зумовлює ставлення до «свого» як нормального, а «чужого» як аномального [2; 6]. У такий спосіб саме дійсних маркери можуть слугувати знаками «свого» або «чужого» простору та набувати позитивної або негативної оцінки.

Лексико-семантичні особливості речень негативної оцінки з локальними маркерами «свого» простору. У досліджуваному тексті виокремлюються семантичні різновиди негативної оцінки в реченнях з локальними маркерами «свого» простору *here, this/these* з такими ономазіологічними ознаками, як: несприятливість місця, співвіднесеність з негативно оціненою подією, поняттям або станом справ та співвіднесеність з негативно оціненою особою.

1. Негативна оцінка в реченнях з ономазіологічною ознакою співвіднесеності з негативно оціненою особою є найпоширенішою (68%). Найчастіше вербалізації підлягає співвіднесеність з третьою особою (78%), а співвіднесеність з другою (13%) та першою (9%) особами є кількісно менш релевантною в досліджуваному тексті.

Найуживанішою виступає іменникова форма експлікації (56%) (лексико-семантична група (надалі – ЛСГ) «пороків» (*sin*), ЛСГ «негативного стану» (*distress*), ЛСГ «негативного найменування особи» (*sinner*), ЛСГ «негативного ставлення» (*fury*)), її наслідують прикметникова (24%) (ЛСГ «пороків» (*sinful*), ЛСГ «негативного ставлення» (*angry*), ЛСГ «негативного стану» (*poor*)) та дієслівна (20%) (ЛСГ «пороків» (*sin*), ЛСГ «руйнування» (*destroy*)). Наприклад: *They say unto him, Master, this woman was taken in adultery, in the very act* [John 008: 004]. У реченні *Master, this woman was taken in adultery, in the very act* дійсний займенник *this* співвідноситься з третьою особою, яка оцінюється негативно за допомогою іменника «пороків» *adultery* (voluntary sexual intercourse between a married person and a person who is not their spouse [8]), що є негативно оціненою з морально-етичної точки зору.

2. Негативна оцінка в реченнях з локальними маркерами *here, this/these* з ономазіологічною ознакою співвіднесеності з негативно оціненою подією, поняттям або станом справ (29%) характеризується низькою частотою актуалізації; основною формою експлікації виступає іменникова (59%) (ЛСГ «пороків» (*sin*), ЛСГ «негативного стану» (*sorrow*), ЛСГ «негативного ставлення» (*fury*)), а дієслівна (26%) (ЛСГ «руйнування» (*destroy*)) та прикметникова форми (15%) (ЛСГ «пороків» (*evil*)) є менш уживаними. Наприклад: *But now ye also put off all these; anger, wrath, malice, blasphemy, filthy communication out of your mouth* [Colossians 003: 008]. Негативну оцінку, якої набуває дійсний маркер *these*, актуалізовано за допомогою його співвіднесеності з негативно оцінними поняттями на позначення: а) «негативного емоційного стану» (*anger* (a strong feeling of annoyance, displeasure, or hostility [8]), *wrath* (extreme anger [8]); б) «негативних моральних якостей» (*malice* (the desire to harm someone; ill will [8]), *blasphemy* (the action or offence of speaking sacrilegiously about God or sacred things; profane talk [8]), *filthy communication* (*filthy* – obscene and offensive [8])).

3. Речення з ономазіологічною ознакою неприятливості місця постають кількісно найменш релевантними в досліджуваному тексті (3%); вони мають за основну форму експлікації дієслівну (ЛСГ «загальної оцінки зла» (*bad*)).

Відсоткове співвідношення різновидів ономазіологічної ознаки в реченнях з локальними маркерами *here, this/these* зумовлює висновок про те, що для мовця найважливішою є співвіднесеність «свого» простору з негативно оціненою особою (68%), зокрема з третьою особою (78%), та з негативно оціненою подією, поняттям або станом справ (29%), що виступає свідченням непрямой оцінки «свого» простору адресантом через його зв'язок з негативно оцінними людьми або поняттями, які оцінюються прямо.

Синтаксичні особливості речень негативної оцінки з локальними маркерами «свого» простору. Негативна оцінка в реченнях з локальними маркерами «свого» простору *here, this/these* в англійському тексті Біблії актуалізується за допомогою двоскладних речень, які відбивають ретроспективну, перспективну і поточну часову спрямованість.

Складні речення (82%) характеризуються високою частотою функціонування в досліджуваному тексті; негативна оцінка маніфестується такими їх типами:

1. Складними реченнями з різними видами зв'язку, що є найчисленнішими в досліджуваному тексті, їх відсотковий показник складає 51%. Наприклад: *Behold, these are the ungodly, who prosper in the world; they increase in riches* [Psalms 073: 012]. Локальний маркер актуалізовано вказівним займенником *these*, а негативна оцінка вербалізується в складному реченні з різними видами зв'язку та застосовується відносно певних осіб, її маніфестація здійснюється за допомогою прикметника *ungodly* (irreligious or immoral [8]), що актуалізує негативні моральні якості третіх осіб: у такий спосіб *these* отримує статус негативно оціненого показника «свого» простору. Застосовуючи складне речення з підрядним означальним *who prosper in the world*, мовець конкретизує об'єкти негативної оцінки, зауважуючи, що вони процвітають у світі, а друга сурядна частина речення *they increase in riches* надає додаткового пояснення образу життя, який вони ведуть, що постає негативно оцінним з точки зору адресанта.

2. Складнопідрядними реченнями (31%), серед яких усі різновиди мають характер низькочастотного функціонування, а саме: речення з підрядними обставинними причини (34%), означення (30%), часу (14%), додатка (9%), умови (7%) та мети (6%). Наприклад: *I am not able to bear all this people alone, because it is too heavy for me* [Numbers 011: 014]. Негативну оцінку вербалізовано за допомогою словосполучення *not able to bear* на позначення негативного ставлення мовця до певних осіб. До того ж, у підрядному причини надається пояснення негативної оцінки третіх осіб – мовцю важко вносити їх присутність. Дійсний маркер *this* є показником «свого» простору, який у цьому випадку набуває негативної оцінки через співвіднесеність з негативно оцінними особами.

3. Складносурядними реченнями, що характеризуються низькою частотою функціонування (18%), при цьому, як правило, негативно оцінними постають усі частини таких речень, що уможливило інтенсифікацію негативної оцінки «свого» простору.

Низька частота актуалізації негативної оцінки спостерігається в простих реченнях (18%).

Негативна оцінка в реченнях з локальними маркерами *here, this/these* в англійському тексті Біблії представлена розповідними (67%), спонукальними (21%) та питальними (12%) реченнями зі значною перевагою перших, наприклад: *But this people who knoweth not the law are cursed* [John 007: 049]. Негативну оцінку світу третьої особи актуалізовано в розповід-

ному реченні, мовець повідомляє про те, що «ці» люди (тобто ті, хто співвідноситься зі «своїм» простором), які не знають закону, є проклятими. У такий спосіб зі «своїм» простором пов'язується негативна оцінка світу третьої особи, яка визначається лексемою *cursed* (deserving to be cursed; detestable; hateful [8]).

Серед синтаксичних конструкцій, що використовуються для маніфестації негативної оцінки «свого» простору в досліджуваному тексті, виокремлюємо такі:

- імперативні конструкції з модальним дієсловом *shall (shalt)* (58%), що вебалізують вимоги або вказівки, які варто виконати як адресату, так і іншим особам: *Therefore shall ye keep mine ordinance, that ye commit not any one of these abominable customs, which were committed before you, and that ye defile not yourselves therein: I am the LORD your God* [Leviticus 018: 030]. Негативну оцінку, об'єктом якої є певні звичаї та традиції, актуалізовано за допомогою структури з модальним дієсловом *shall* на позначення вимог, спрямованих на адресата: мовець наказує йому слухатися його заповідей та не наслідувати по-рочні звичаї (*Therefore shall ye keep mine ordinance, that ye commit not any one of these abominable customs*) і вербалізує негативну оцінку за допомогою прикметника *abominable* (causing moral revulsion [8]). У такий спосіб дейктичний маркер *these* на позначення «свого» простору асоціюється з негативними поняттями та стає негативно оцінним;
- конструкцію *Who is... which...?* (25%), що використовується для вербалізації зневаги стосовно об'єкта оцінки;
- дієслівну структуру *Cursed be...!* (17%), що виражає прокльони на адресу об'єкта оцінки та свідчить про негативне ставлення мовця до нього.

Шляхом аналізу синтаксичних особливостей речень негативної оцінки з локальними маркерами «свого» простору *here, this/these* установлено, що в англійському тексті Біблії найчастіше вживаються складні речення (82%), зокрема складні речення з різними видами зв'язку (51%) та складнопідрядні (31%) з підрядними обставинними причини (34%) та означення (30%), за допомогою яких мовець воліє надати додаткову інформацію про об'єкт негативної оцінки й пояснити, що її зумовлює.

Комунікативно-прагматичні особливості висловлень негативної оцінки з локальними маркерами «свого» простору. Серед комунікативно-прагматичних типів висловлень негативної оцінки «свого» простору, що актуалізується в реченнях з локальними маркерами *here, this/these*, в англійському тексті Біблії нами виокремлюються репрезентативні, квеситивні, директивні, комісивні та експресивні.

1. При використанні репрезентативних мовленнєвих актів (надалі – МА) (48%) мовець переконаний у істинності свого судження, він констатує факт несприятливості місця, співвіднесеності «свого» простору з негативно оціненою подією, поняттям, станом справ або з негативно оціненою особою, і в такий спосіб «свій» простір, що маніфестується локальними маркерами *here, this/these*, набуває негативної оцінки: *This thing is not good that thou hast done* [1 Samuel 026: 016]. Адресант негативно оцінює дії другої особи, що уможливлено використанням позитивно оціненого прикметника загальної оцінки *good* (to be desired or approved of [8]) у заперечному контексті. Використовуючи репрезентатив, мовець упевнений у істинності свого судження та намагається переконати адресата, що його вчинок, який позначається за допомогою словосполучення *this thing* з вказівним займенником *this*, є несхвальним. У такий спосіб мовець має за мету змусити адресата змінити свою думку, розкаятися та не вчиняти подібним чином у майбутньому.

2. У свою чергу директиви (21%), комісиви (17%), що представлені менасивами, квеситиви (12%), з-поміж яких 75% є непрямыми МА, та експресиви (2%) постають менш уживаними в досліджуваному тексті. Наведемо приклад використання комісивного МА: *And I will smite the inhabitants of this city, both man and beast: they shall die of a great pestilence* [Jeremiah 021: 006]. Негативна оцінка вербалізується стосовно третіх осіб (*the inhabitants of this city*) та представлена менасивом. Адресант повідомляє про те, які негативні дії будуть спрямовані на треті особи, і це зумовлює негативну оцінку простору, що маркірується вказівним займенником *this*. Перспективні негативно оцінені дії з боку мовця маніфестовано дієсловом *smite* (defeat or conquer (a people or land [8])). Мета висловлень даного прагматичного типу полягає в змушенні адресата змінити свою думку стосовно третіх осіб і зрестися їх, бо зв'язок з ними зумовлює негативне ставлення мовця.

Комунікативно-прагматичний аналіз висловлень, що вживаються для вербалізації негативної оцінки «свого» простору в англійському тексті Біблії, доводить домінувальне використання репрезентативних МА (48%), якими адресант стверджує про несприятливість місця, співвіднесеність «свого» простору, що маніфестується локальними маркерами *here, this/these*, з негативно оціненою подією, поняттям, станом справ або з негативно оціненою особою. Метою мовця є висловлення негативного ставлення до об'єкта оцінки та переконання адресата змінити своє ставлення до певних осіб або речей.

Аналіз кількісних показників позитивної та негативної оцінки в реченнях з локальними маркерами «свого» простору в англійському тексті Біблії виявив, що позитивна оцінка вживається у 36,4% випадків, а негативна – у 63,6%, що слугує свідченням того, що локальним дейктичним маркерам «свого» простору більш властиво набувати негативної оцінки.

Як перспектива подальшого дослідження убачається доцільним розгляд локальних маркерів оцінності «чужого» простору, персональних та темпоральних маркерів оцінності «свого/чужого» простору для отримання більш вірогідних результатів та дослідження категорії «свого/чужого» в повнішому обсязі.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. Москва, 1988. 338 с.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика [пер. с франц. Ю. Н. Караулова и др.] / под ред. Ю. С. Степанова. Москва, 1974. 447 с.
3. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти: автореф. дис. на ... докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2003. 40 с.
4. Бурлакова В. В. Дейксис Спорные вопросы английской грамматики. Ленинград, 1988. С. 74–88.
5. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва, 1985. 228 с.
6. Пеньковский А. Б. О семантической категории «чуждости» в русском языке. *Проблемы структурной лингвистики, 1985–1987: сборник / отв. ред. В. П. Григорьев*. Москва, 1989. С. 54–82.
7. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков. Москва, 1974. 206 с.
8. Oxford Dictionary (En-En) (для ABVY Lingvo x3) Oxford Dictionary of English, Revised Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005. – 355000 entries.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

9. The Holy Bible. King James Version. URL: <http://www.htmlbible.com> (дата звернення: 12.02.2019).